

Fundusze Europejskie

Dziedzictwo kulturowe w procesie adaptacji do zmian klimatu. Jak wykorzystać program FEnIKS dla zabytków

Anna Siwek, 18.11.2024

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

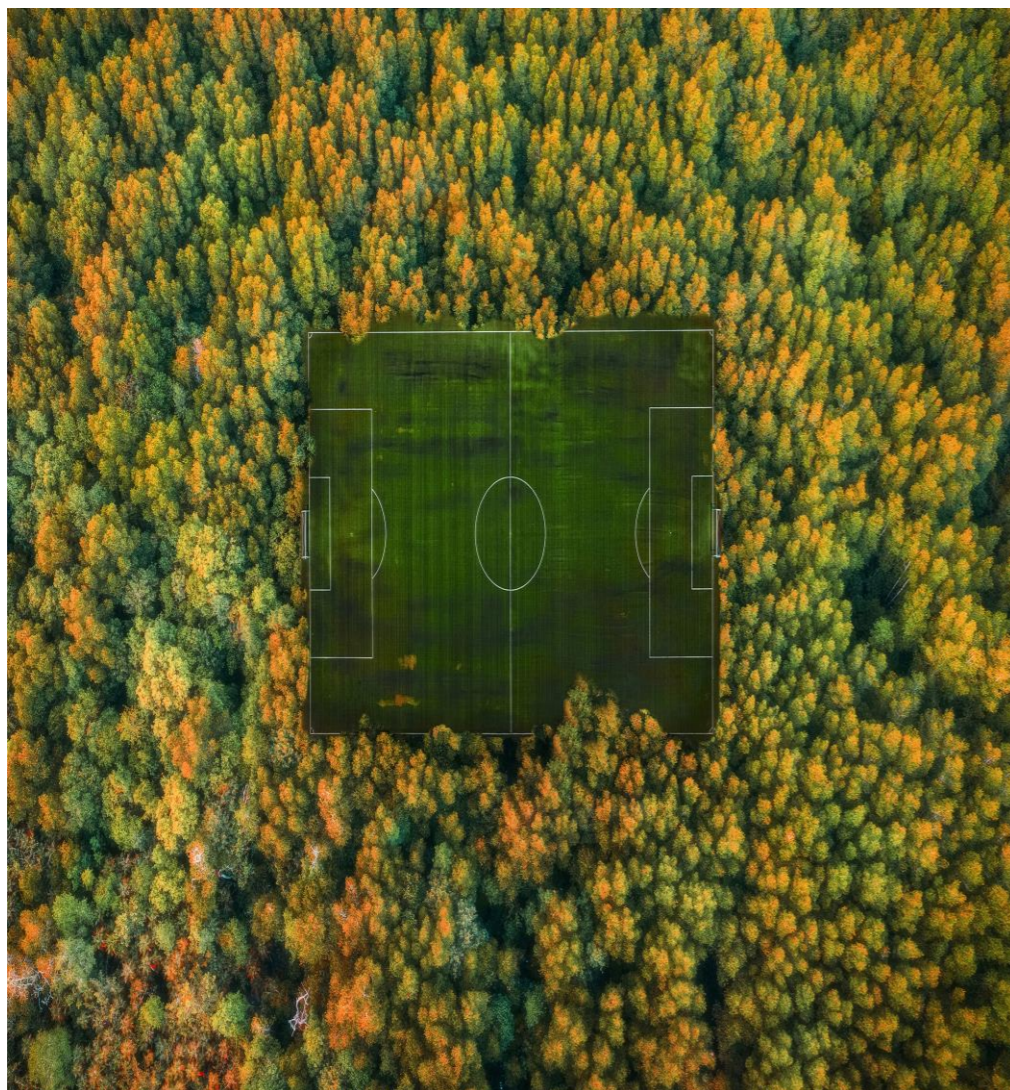

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Dziedzictwo kulturowe w procesie adaptacji do zmian klimatu. Jak wykorzystać program FEnIKS dla zabytków?

- Czym jest adaptacja do zmian klimatu i dlaczego w ogóle musimy działać na rzecz adaptacji
- Co to jest program FEnIKS (działanie 1.2 i 2.4)
- Czy i jakie działania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego mogą być dofinansowane ze środków unijnych

Czym jest adaptacja do zmian klimatu

Adaptacja oznacza przewidywanie szkodliwych skutków zmiany klimatu i podejmowanie odpowiednich działań, by zapobiec lub zminimalizować ewentualne szkody dla gospodarki, społeczeństwa i **środowiska**

Dlaczego musimy działać na rzecz adaptacji

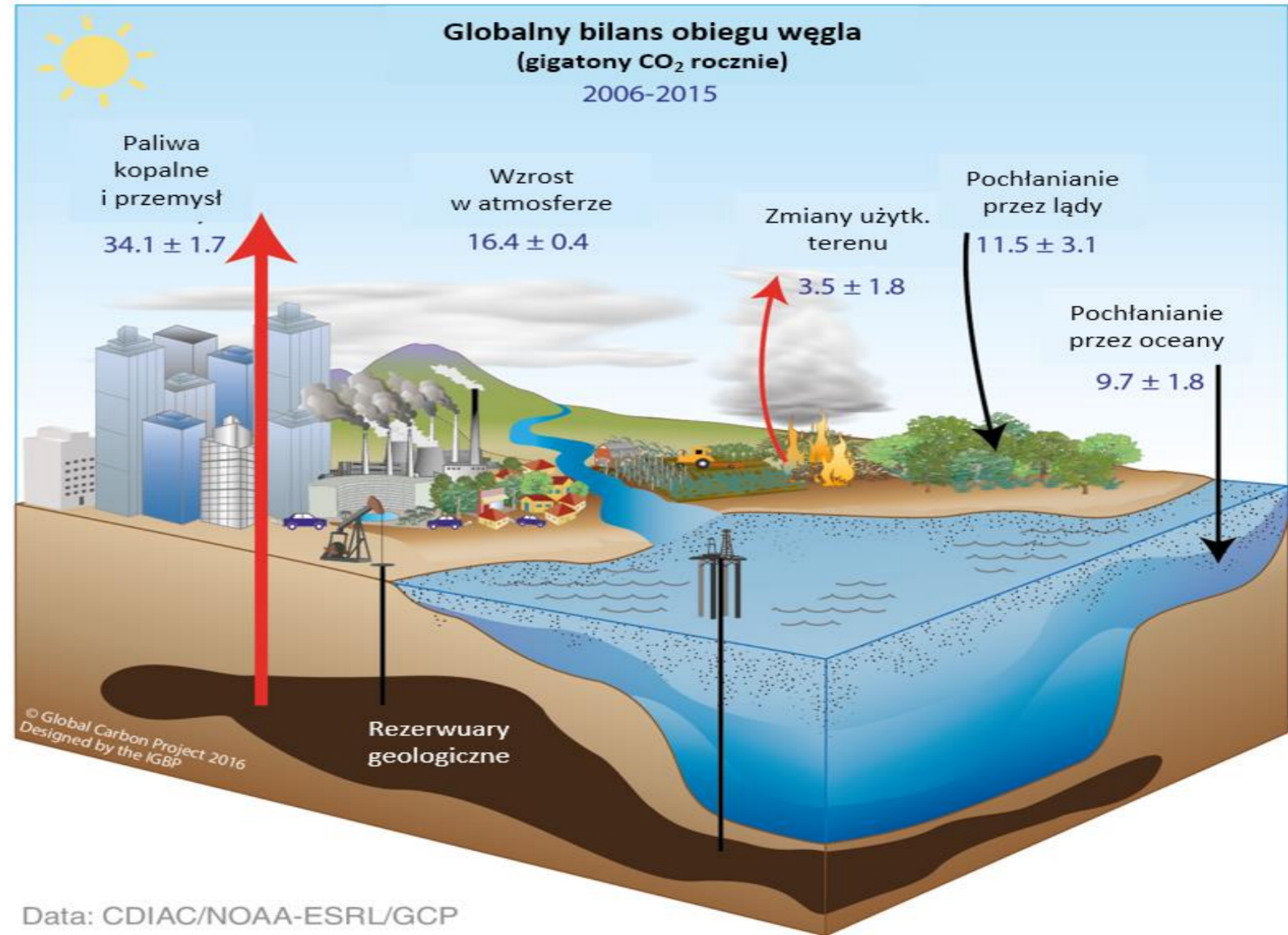
Raporty opublikowane w ostatnich latach m.in. przez IPCC, WMO i Copernicus nie pozostawiają żadnych wątpliwości w kwestii odpowiedzialności człowieka za współczesne ocieplenie klimatu: „Jest bezdyskusyjne, że to człowiek poprzez emisję gazów cieplarnianych spowodował ocieplenie globalne”.

za: Komunikat 03/2024 z dn. 16 kwietnia 2024 Komitetu Problemowego ds. Kryzysu Klimatycznego przy Prezydium PAN

Dlaczego musimy działać na rzecz adaptacji

- Zaburzenia globalnego cyklu węglowego spowodowane działaniami ludzi

- Źródła [CDIAC](#), [NOAA-ESRL](#), [Le Quéré i in. 2016](#); [Global Carbon Budget 2016](#).

Dlaczego musimy działać na rzecz adaptacji

Skutki globalnego ocieplenia na klimat w Polsce

- wzrost średniej temperatury
- wzrost liczby dni z wysokimi temperaturami,
- zmniejszenie średniej ilości opadów,
- wzrost liczby okresów bezopadowych przerywanych gwałtownymi, nawałnymi deszczami
- wzrost siły wiatrów

Dlaczego musimy działać na rzecz adaptacji

Miejskie powodzie błyskawiczne to jedne z największych zagrożeń dzisiejszych władz samorządowych. Wynikają one z coraz większego uszczelniania powierzchni, złego wymiarowania lub braku kanalizacji deszczowej przy jednoczesnym zwiększeniu opadów nawalnych spowodowanych zmianami klimatu.

Zdjęcie: <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/warszawa-ulewne-deszcze-nad-warszawa-gdzie-spadlo-go-najwiecej-st7317699>

Dlaczego musimy działać na rzecz adaptacji

Uszczelnienie powierzchni czyli tzw. betonoza w miastach powodująca często brak zieleni i niewielką ilość wód powierzchniowych skutkuje powstawaniem „miejskich wysp ciepła”, które w lato, przy wysokich temperaturach stanowią kolejne zagrożenie dla mieszkańców.

Program FEnIKS (działanie 1.2 i 2.4) odpowiedzią na potrzeby miast

- Działanie FEnIKS 01.02 - Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu
- Działanie FEnIKS 02.04 - Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom
- Działanie FEPW.02.02 - Adaptacja do zmian klimatu

Działanie FEnIKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (1)

Wysokość alokacji UE:

560 061 637 EUR

Beneficjenci: 44 miasta, które uczestniczyły w realizacji projektu: Opracowanie MPA w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców oraz m. st. Warszawa

Forma wsparcia: dotacja do 77 % wydatków kwalifikowanych

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnIKS 2.4 Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom

Wysokość alokacji UE:
1 406 441 892 EUR

Forma wsparcia: dotacja do 79,71 % wydatków kwalifikowanych

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnIKS 2.4

Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom

2.4.1 Wsparcie zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi z udziałem zieleni, zielono-niebieskiej infrastruktury, rozwiązań opartych na naturze

Beneficjenci: miasta średnie, powyżej 20 tys. mieszkańców oraz stolice powiatów z przedziału 15-20 tys. mieszkańców, z wyłączeniem miast finansowanych w ramach FEPW 2021-2027

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnKS 2.4

Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom

2.4.2 Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu

Beneficjenci: miasta średnie, powyżej 20 tys. mieszkańców oraz stolice powiatów z przedziału 15-20 tys. mieszkańców, z wyłączeniem miast finansowanych w ramach FEPW 2021-2027

Obecnie trwają prace nad nowelizacją ustawy Prawo Ochrony Środowiska. Zgodnie z regulacją do 2 stycznia 2028 r. wszystkie miasta liczące co najmniej 20 tys. mieszkańców będą musiały uchwalić miejskie plany adaptacji do zmian klimatu (MPA)

FEPW 2.2 Adaptacja do zmian klimatu

Wysokość alokacji UE: 255 000 000 EUR

Beneficjenci: miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz inne miasta subregionalne z podregionów z najwyższą kumulacją gmin zmarginalizowanych – w obu przypadkach z przedziału 20-100 tys. mieszkańców oraz miejscowości o statusie uzdrowiska – z makroregionu Polski Wschodniej

Forma wsparcia: dotacja do 85% wydatków kwalifikowanych

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (2)

W zakresie gospodarowania wodami opadowymi wspierane są systemy mające za zadanie zapobieganie podtopieniom i zalaniom oraz ograniczanie skutków tych zjawisk, zwiększenie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe (ulewy oraz powodzie błyskawiczne), spowolnienie odpływu wód opadowych oraz retencjonowanie wody w zlewniach lokalnych wraz z systemami jej dystrybucji na okres suszy.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnIKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (3)

Projekty takie są łączone z projektami dotyczącymi zielono-niebieskiej infrastruktury.

Wspierane inwestycje dotyczą m.in.:

- budowy, rozbudowy lub remontu sieci kanalizacji deszczowej oraz infrastruktury towarzyszącej,
- w tym urządzeń wodnych i zieleni, która przyczynia się do odprowadzania, zatrzymania, retencjonowania, wykorzystania wód opadowych i/lub oczyszczania (w razie potrzeby) wód opadowych
- preferowane użycie metod naturalnych lub bazujących na naturalnych (rozwiązania oparte na przyrodzie), w tym wiążących się z zasilaniem wód gruntowych i podziemnych oraz rozwojem zieleni.

Działanie FEnIKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (4)

Metody naturalne lub bazujące na naturalnych to działania, wykorzystujące naturalną zdolność retencji, zagospodarowania, samooczyszczania oraz odprowadzania wód opadowych z danego terenu np. rowy odwadniające, muldy, zbiorniki odparowujące, obsadzone roślinnością stawy sedymentacyjne, obiekty hydrofitowe oczyszczania wód opadowych, ogrody deszczowe, mikromokradła, niecki bioretencyjne i infiltracyjne.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

Działanie FEnIKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (5)

Wspierane inwestycje dotyczą m.in.:

- realizacji zielono-błękitnej infrastruktury w mieście (projekty, które wykorzystują sieć przyrodniczych powiązań, wpływających pozytywnie zarówno na warunki życia w mieście, jak i funkcjonowanie w nim środowiska przyrodniczego, obejmujące tereny zieleni jak parki, skwery, zieleńce oraz miejskie zasoby wodne jak rzeki, strumyki, rowy, jeziora czy zbiorniki),
- rozszczelnienia powierzchni nieprzepuszczalnych i zwiększenia retencji wód w mieście (zmiana podłoża na ażurowe lub żwirowe, budowa i modernizacja zbiorników retencyjnych w obrębie miasta), jak również stosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie, w tym zakładających przywrócenie do stanu pierwotnego.

Działanie FEnIKS 1.2

Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu (6)

Dopuszczalne jest sfinansowanie również następujących elementów dodatkowych:

- ciągi pieszo-rowerowe, stojaki na rowery,
- ścieżki, ławeczki, kosze na śmieci,
- infrastruktura oświetleniowa,
- toalety publiczne,
- obiekty małej architektury,
- niewielkie działania rekultywacyjne i remediacyjne terenu znajdującego się w granicach projektu zieleni lub zielono-niebieskiej i niebieskiej infrastruktury.

Wskazany katalog potencjalnych inwestycji nie ma charakteru zamkniętego. Wartość ww. elementów nie może wynieść więcej niż 15 % kosztów kwalifikowanych projektu.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

■ Zielono- niebieska infrastruktura

■ Połączenie celów i zadań związanych z gospodarowaniem wodami oraz różnymi formami zieleni.

■ Zieleń stosowana w projektach powinna składać się z **gatunków rodzimych i nieinwazyjnych**, zaś działania adaptacyjne nie powinny przyczyniać się do spadku różnorodności biologicznej, lecz jej zachowania lub wzrostu.

Zielony przystanek w Tychach; fot. ZB
<https://noweinfo.pl/program-zielono-niebieska-infrastruktura-wfosigw-wciaz-czeka-na-wnioski/>

■ Retencja

■ zdolność do gromadzenia zasobów wodnych i przetrzymywania ich przez dłuższy czas

Zbiornik retencyjny w Olsztynie

Rozszczelnienie

usunięcie starego asfaltu lub płyt chodnikowych, przywrócenie przepuszczalności zbitej (zagęszczonej) glebie

Rozszczelnienie nawierzchni Placu Baczyńskiego na ukończeniu · fot. UM Tychy
Źródło: <https://www.tychy.info>.

■ Płyta ażurowa

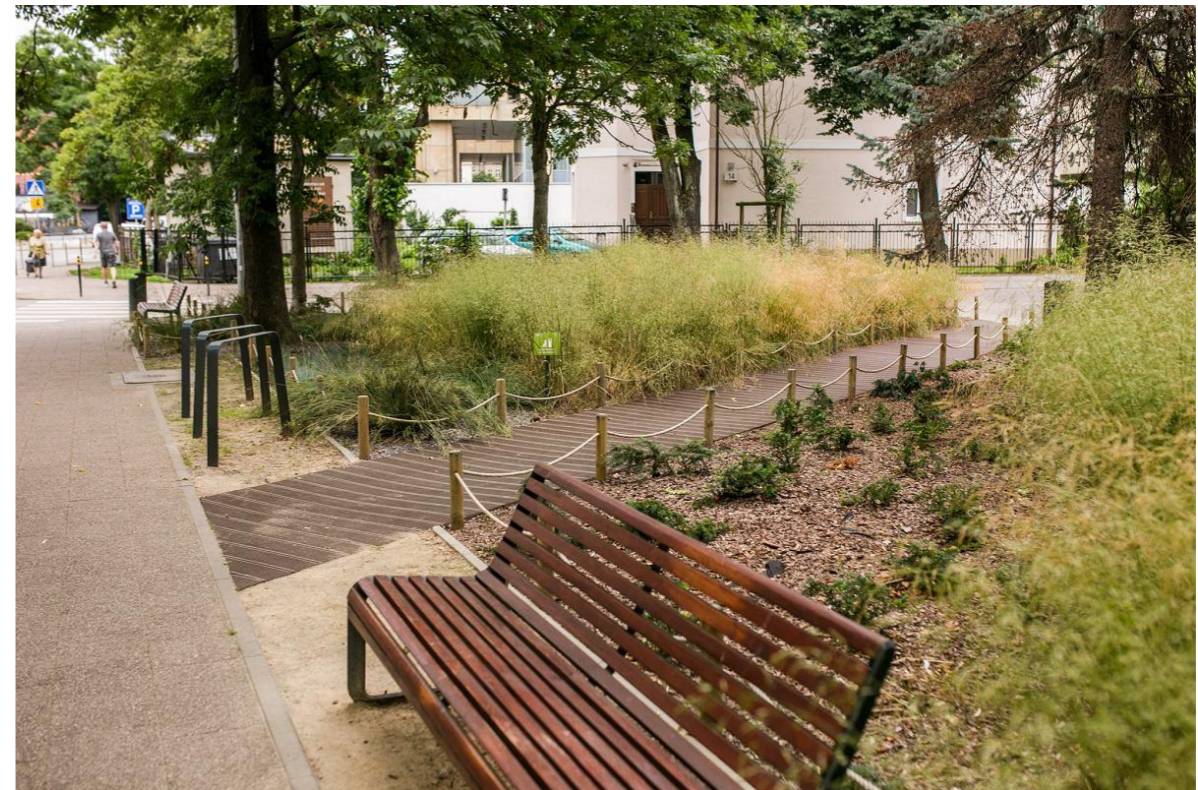
Betonowa krata z powierzchnią przepuszczalną w prześwitach

<https://muratordom.pl/ogrod/nawierzchnie/plyty-azurowe-z-betonu-na-podjazd-sieczki-i-skarpy-przewagi-nad-brukiem-wzory-i-wymiary-aa-99vz-a2Ti-SGNg.html>

■ Park kieszonkowy

■ park o niewielkiej powierzchni (brak jednak uregulowania prawnego w zakresie jego powierzchni), najczęściej jest to 300 -1000 m²

Gdańsk. Park kieszonkowy we Wrzeszczu (Fot. Facebook/GZDiZ)

<https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,26177923,miniaturowy-ogrod-daje-chronienie-w-upalne-dni-powstal-u-zbiegu.html>

■ Łąki kwietne

■ to rabata ogrodowa, a właściwie kompozycja ogrodowa, naśladująca naturalne założenie. Składa się z traw, bylin i kwitnących roślin jednorocznych

źródło : Łąki Kwietne

■ Ogrody deszczowe

ogród deszczowy to **zagłębienie w terenie, które w naturalny sposób jest w stanie zbierać wodę deszczową**. Spadający na dachy, podjazd czy na ogród deszcz jest zbierany w ogrodzie deszczowym, a następnie powoli wchłaniany przez glebę i rośliny ogrodu deszczowego.

<https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Jak-moga-wygladac-ogrody-deszczowe-w-Gdansku-Zobaczcie-eko-instalacje-na-Jarmarku-Sw-Dominika,a,152640>

■ Ogrody deszczowe
Kensington library -
Londyn

<https://www.flickr.com/photos/mocobio/14144665015/>

■ **Brama Deichmansa i Brama Wilsesa to ulice zlokalizowane w dzielnicach Grünerløkka i St. Hanshaugen w centrum Oslo. Znajdują się tu pierwsze w Norwegii zintegrowane lokalne systemy zarządzania wodami deszczowymi zlokalizowane w środowisku miejskim.**

<https://www.flickr.com>

Den tredje og siste finalisten er gatetunene i Deichmans gate og Wilses gate i sentrum.

■ 20 000 roślin na dachu ratusza - w Chicago - początek 2001

<https://makowskimarcin.pl>

■ Pałac w Wilanowie i
Kościół w
Wilanowie,
początek XX w.

■ <https://www.wilanow-palac.pl/>

■ Militarna rola drzew nie jest współcześnie tak oczywista i znana, jak ich lecznicze znaczenie.

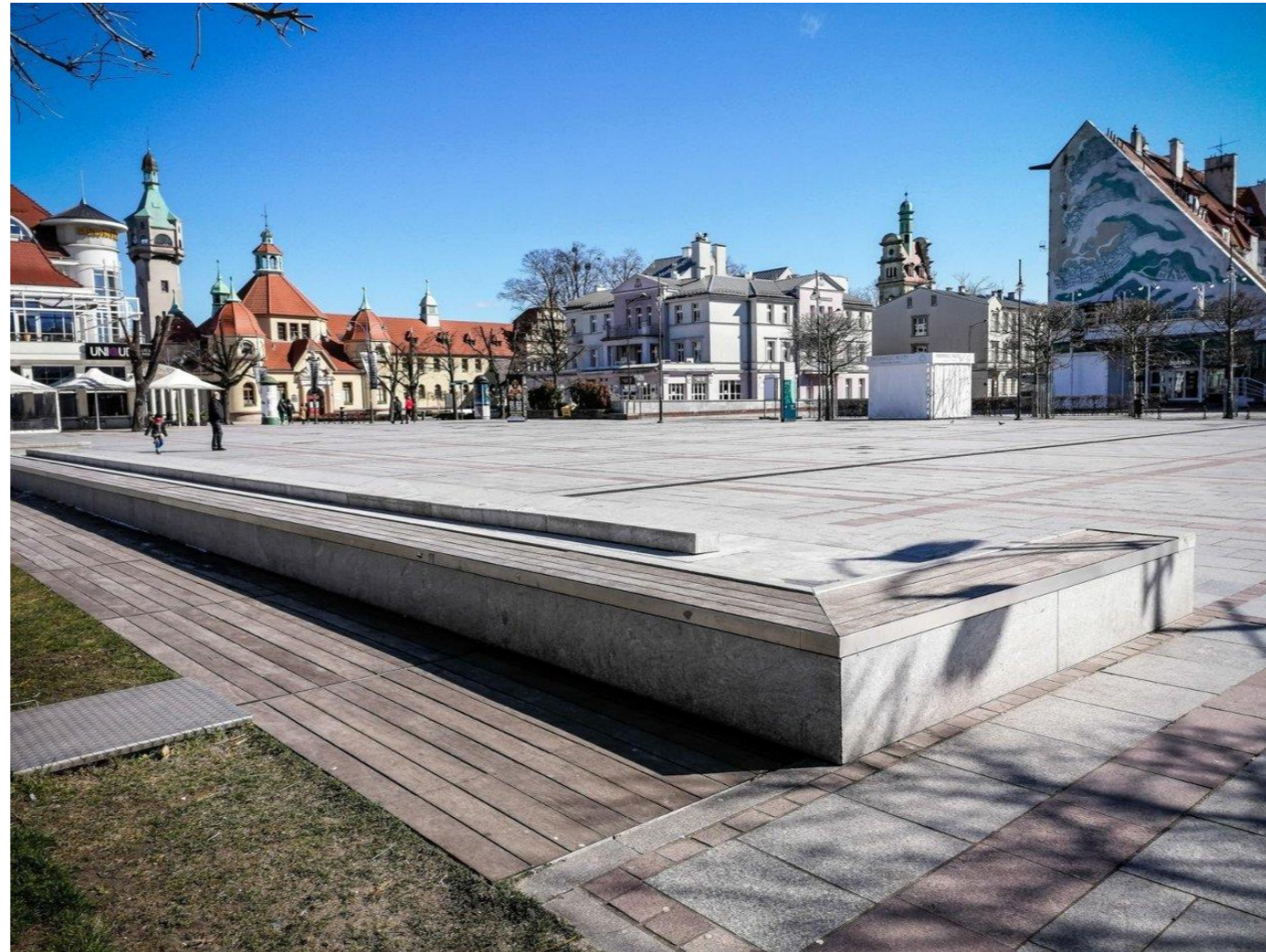
Zieleń forteczna miała swoje zadanie

■ Jej forma i sposób użytku zmieniały się na przestrzeni wieków, wraz z doskonaleniem się techniki i sztuki wojennej.

■ <https://www.fort-sidzina.pl/zielen-forteczna/>

■ Sopot – Plac
Przyjaciół Sopotu

■ Sopot – Plac
Przyjaciół Sopotu

■ **Uczmy się od dzieci**
SP 4 w Sieradzu

<https://sp4sieradz.pl/ogrod-deszczowy-w-naszej-szkole/>

■ **Uczmy się od dzieci**
- Zespół Szkół
Centrum
Kształcenia
Rolniczego w
Karolewie

<https://karolewo.com/2023/06/22/ogrod-deszczowy-w-naszej-szkole/>

Obecne nabory:

Program, nr działania	Termin naboru, alokacja	Beneficjenci
FEnIKS, 1.2 Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu	31.10.2024 - 31.01.2025 500 mln zł	44 miasta, uczestnicy projektu: „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców” oraz m. st. Warszawa
FEnIKS, 2.4.1 Wsparcie systemów gospodarowania wodami opadowymi z udziałem zieleni/zielono-niebieskiej infrastruktury	30.12.2024 - 31.03.2025 500 mln zł	miasta średnie 20-100 tys. mieszkańców oraz powiatowe pow. 15 tys. mieszkańców (z wyłączeniem beneficjentów FEnIKS 1.2 i FEPW 2.2)
FEPW, 2.2.1 Adaptacja do zmian klimatu	30.09.2024 – 10.01.2025 250 mln zł	miasta średnie 20-100 tys. mieszkańców oraz uzdrowiska, Polska Wschodnia

1. Finansowanie ze środków krajowych

- Program priorytetowy Adaptacja do zmian klimatu

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ

PP Adaptacja do zmian klimatu (1)

Finansowane mogą być m.in. działania z zakresu zapobiegania powodzi i suszy, w tym:

- zwiększanie retencji w ekosystemach
- urządzenia wodne
- „zielono-niebieska” infrastruktura, systemy zagospodarowania wód opadowych (także obszary wiejskie)
- likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych
- zaopatrzenie ludności w wodę do picia (w tym: budowa i modernizacja ujęć wód i stacji uzdatniania wody oraz sieci wodociągowych)

Oferta w tym zakresie skierowana jest do:

- jednostek samorządu terytorialnego, ich związków
- podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach zadań własnych jst
- spółek handlowych

PP Adaptacja do zmian klimatu (2)

Finansowane mogą być m.in. działania z zakresu zapobiegania powodzi i suszy, w tym:

Intensywność dofinansowania dla zwrotnych form finansowania :

- pożyczka do 100 % kosztów kwalifikowanych;
- oprocentowanie: WIBOR 3M, lecz nie mniej niż 2 % w skali roku;
- w przypadku pożyczki udzielonej JST lub spółce kapitałowej, w której udział JST w kapitale zakładowym tej spółki jest nie mniejszy niż 70%: możliwe jest umorzenie kapitału pożyczki w wysokości 30 % lub 50% jej wypłaconej kwoty (w zależności od wskaźnika dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie), lecz nie więcej niż 5 milionów złotych

Program realizowany będzie w latach 2022 – 2029, przy czym:

- zobowiązania podejmowane będą do 31.12.2028 r.
- środki wydatkowane będą do 31.12.2029 r.

Fundusze Europejskie

Dziękuję za uwagę – anna.siwek@nfosigw.gov.pl

adaptacja-feniks@nfosigw.gov.pl;

adaptacja-fepw@nfosigw.gov.pl

www.gov.pl/web/nfosigw/fundusze-europejskie-na-infrastruktura-klimat-i-srodowisko

www.gov.pl/web/nfosigw/fundusze-europejskie-dla-polski-wschodniej

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ